

דפי עיון

"ליהודים היתה אורה" אמר רבי יהודה:
אורה - זו תורה.
וכך הוא אומר:
"כי גר מצוה ותורה אור" [מגילה ט"ז]

במפרשים

לזכרה של: אורה מושקוביץ ע"ה
משואות-יצחק

י"ל ע"י מ. מושקוביץ * משואות-יצחק 79858 ד.ב.שדה-גת * טל': 08-8616173 * פקס: 08-8616174

שנת תשע"ו

פרשת עקב

א. ביאור יש"ר. (כו) והיית חרם כמור. שז על הכסף או הזהב, ואינו שז על התועבה, כי היא נקבה, והכלל שאסור ליהנות מן נוי ע"ז ומשמשיה ותקרובה:

אלות

1. מאי טעם רוצה פרשנו להצילנו מדמיון?
2. מהו חרם ואי תוצאה?
3. מה מדיוק תופצית מאתנו כסוקים אלה?

* * *

ב. אור החיים. פרק ח' פסוק א':

(א) כל המצוה וגו'. צריך לדעת מה מצוה היא זאת, ועוד הלא כבר אמר עקב תשמעון ושמרתם ועשיתם ומה מקום לחזר לו? כל המצוה, אכן הן האיש משה השפיל בלבנות בני אדם כי רוח אחד ותעם בקטן כגדול, והוא סלם להמעיט בעבודת ה' ולצאת מדרך החיים, והוא כי בעשות האדם מצוות ה' ב' או ג' מאשר תבאנה ומה גם אם יחזיקו באחת מכל מצוות ה' בתמידות ובקריעות וילד בהם הולדה רעה להתעצל בשאר המצוות הפאים לנדם, ומה גם אם יהיו בנדם פשה וכמה מהמצוות שתמלא נפשם בקצת מהמצוות, ומה מאד פשה נגע זה ובפרט בלב ההולכים בתורת ה' להכזות המצוות הקלות כראותם שהם לומדי תורה ומקיימים רב המצוות וכו', וזה הוא הסוכב יסורי האנשים וימעט כבודם וירבה יגונותם וישפל אדם וישח איש, ואשר לזה בא נביא ה' בתוכחותיו ואמר כל המצוה יחס לכללות התורה למצוה אחת וצוה על כלה לכל יטעה בשגיון הגזפר: ונתן טעם שאין עליו תשובה ואמר למען תחיון ובאתם וגו', נתפנן במאמר תחיון על דרך אומקם ז"ל (זהר ח"א ק"ע:) כי באדם יש רמ"ח אברים ושס"ה גידים וקנגדם בא דבר ה' לשמר שס"ה מצוות לא תעשה ורמ"ח מצוות עשה,

והנה ישער אדם כבא על אבר או גיד א' איזה מחוש או מכאוב ויצעק לבו באוי ואבוי ממכאובו האם יקבל מצוה לצעקו באמר לו הלא לך רמ"ח אברים ומהם רמ"ז שלמים ואם חלק מרמ"ח יחלה אין ראוי לקבל על זה, וזה דמיון שמירת המצוות שהם מיחדים כנגד האברים והגידים וכשאדם עובר ומבטל אחת מהנה יפעיל הפאב בשכנגדו באברים ובגידים, וכשם שאין תשובת כריאות רמ"ז מועלת להעביר הרגש פאב האבר תשלום רמ"ח כמו כן לא ישלימו רמ"ז מצוות עשה לחסרון הא' תשלום רמ"ח, וכמו כן לא ישלים שמירת שס"ד מצוות לא תעשה לבטול א' תשלום שס"ה, והוא מאמר כל המצוה פרוש בכללותיה שלא יחסר כל שבדרך לעשות תשמרון לעשות פרוש בין מל"ח בין מ"ע, והטעם למען תחיון זה תלוי בזה וכשאתה מחסר אחת מכל המצוות אתה מחסר כנגדו חיות אבר אחד, ואם תאמר ישתנה המשל לנמשל שהמשל שהוא הרגש אבר אחד לפי שהוא מכאיב לכל אחדות הגוף מה שאין כן המצוות, לזה בא מאמר הנביא בלשון זה כל המצוה פרוש שגם מצוות התורה לאחת יחשבו הגם שרבים כמנן, יסוד אחד וכנן אחד להם, ומעתה הם שנים ממש לדמיון הרמוז, ואומרו ורביהם פרוש

שבאמצעות זה לא יהיה להם מונע מהטובות ויחיו וירבו, ואמרו ובאתם באן העירם הערה גדולה פי מי לנו גדול במצוות ובעבודת ה' כמשה נאמן הקב"ה וצא ולמד שבאחת עלתה לו ביאת הארץ ונמנע מבוא שמה אפלו אחר מיתה, וזה לך האות שצריך לשמר ולעשות כל המצוה בשלמות, וחוזק מדרכנו נתפון במאמר תשמרון לעשות לומר שצריך שיהיה האדם יושב ומצפה מתי תבוא לידו המצוה לעשותה:

פרשת עקב

עוד יתבאר על פי דבריכם ז"ל שאמרו (מוע"ק כ"ח.) בְּנֵי חַיִּי וּמְזוּנֵי לְאוּ בְּזִכְוֹתָא מְלִיא מְלִתָּא אֵלָא בְּמִזְלָא ע"כ, ובא מאמר משה באן להם בדבר הדוש שאם ישאל יתעצמו לשמר ולעשות כל המצוות בכללות יבטחו משלשתם יחד, והוא אמרו כל המצוה וגו' למען תחיון הרי חיים, ורביכם הרי בנים, ובאתם וירשתם וגו' הרי מזוני ארץ ומלאה וקמים מלאים כל טוב וגו', ומעתה כל המתעצם בשלמות התורה והמצוות מבטח בבני ובחיי ומזוני, וזה לך האות אברהם שהפזל היה מגיד עליו שלא יהיה לו בנים ויצד שהתעצם בשלמות בעבודת ה' נשתנה הפזל והיו לו בנים:

שאלות

1. קרא שופ את הפסוק, איך ניתן להפנינו כפסוק?
2. איך פרשנו מנסה להפנין פסוק זה בהרחבה?
3. פרשנו מתאר התנהגות של עצלות ושל נחירות הדעת, איך הוא מספיר זאת ואף אי לה מכוון?
4. כמה ההשואה לאור האדם מסייעת לו?
5. מה הראיה ממש רפיון?
6. איך מופן צנין "המזל" פני חז"ל לפרשנו?
7. מה הראיה מאברהם אפיון לכך?

ג. אברכנאל

פרק ח', פסוקים ה'-ח':

ואם היה שבאו עליך במדבר יסורין ומכות רבות. אם תעמיק בשכלך מבלתי נטות אל התאוה, והוא אמרו: "וידעת עם לבבך", תדע ותשכיל בשכלך, מבלתי שתשאל נביא או חכם או חוזה, ש"כאשר ייסר איש את בנו יי' אלהיך מיסרך". כי בידוע, שהאב, כשילקה את בנו, לא יעשה זה לשנאתו אותו, כי אם כדי להוכיחו. ככה היו מכות המדבר ליסר אתכם. הנה בזה השלים את דבריו, בחוזק וקיום השכר החיים והבריאות.

ה מטרות היסורים במדבר לטובה כאב המכה את בנו ו-ח תשובה לענין ריבוי הטובות הגשמיות. הברכות הן תלויות בארץ ורק שם זוכים אליהן

ואמנם במין רבוי הטובות הגשמיות, אמר: "ושמרת את מצות יי' אלהיך וגו', כי יי' אלהיך מביאך" וגו'. רוצה לומר: אל תחשוב בלבבך ותאמר: ולמה לא נתן אותם הטובות, זה ארבעים שנה שקבלנו התורה ושמרנו את מצותיה. כי דעו נא וראו, כי הברכות הן תלויות בארץ, ולכן לא היה אפשר שתזכו אליהן בהיותכם במדבר. אבל עתה אם תשמרו את מצות יי' "ללכת בדרכיו וליראה אותו", שהוא התנאי אשר עליו יבאו כל מיני השכר האלה, "יי' אלהיך מביאך אל ארץ טובה". ולפי שעקר הארמה הוא ברבוי המים, כי משם תצמחנה התבואות כלן, אמר: "ארץ גחלי מים עינות ותהומות", רוצה לומר: במעינות, וגם כן בגחלים שהם התהומות - "יוצאים בבקעה ובהר", גם כן. והיא מעצמה "ארץ חטה ושעורה וגפן ותאנה ורמון, ארץ זית שמן ודבש". אם כן שמה תהיה ברכת הרבוי, ושכר הטובות הגשמיות, אשר אמר לתת לכם.

שאלות

1. מה פיתח מטרת היסורים מהדבר?
2. כמה הם דומים להתנהגות האב לפניו?
3. למה הנזכר בהרחבה את הטובות הגשמיות כאן?
4. השכר הגשמי תלוי בארץ ישראל איך ולמה?
5. למה הנזכר את "המצוות ותהומות" דוקא?

(ב) את גדלו את ידי החזקה וזרזו הנסויה. אמר ר"א להוציא אתכם ממצרים האמות והמפתים, שעשה לפרעה, ואשר עשה לכם במדבר, בדבר המן. ואיננו נכון בעיני כי עתה לא ידבר רק במוסר אשר ייסר בו הסם לעיבור רצונה, את גדלו שהיה מתרומם ונתגדל לאמר התפאר עלי⁴⁹, למחר יהיה⁵⁰, ושמתו פדות⁵¹, למען תדע כי לה' הארץ⁵². ואת ידו החזקה, ושלחתי את ידי והביתי את מצרים⁵³, את היד הגדולה אשר עשה ה'⁵⁴. והרצו הנסויה, שלא נתן להם ריוח והצלחה מאז היתה ידו נטויה עליהם ולא השיב ידו מבליע⁵⁵ עד הארבע, ואשר עשה לכם במדבר, אשר נגף אתכם בעגל, ואש תבערה, והנחשים השרפים, וקברית התאוה ומגפת השיטים, וגזרת הפרגלים שהיתה בהם יד ה' עד בואם אל המקום הזה, וקצר בפורענות יעשה להם. ואם כן ושמרתם את כל המצות⁵⁶, למען תחזקו כי ידי החזקה חזקה וסומרי מצותיה, ולא יחזיק ביד מצרים⁵⁷;

ד. רמב"ן

פרק יא' פסוק ב':

1. איך הפין האפן-צגרא את הפסוק ולמה פרשנו אינו מקבל זאת?
2. מהי דעתו הוא מקשר לנאמר כאן?
3. למה קיצר הכתוב "הפורצות שעה להם"?
4. מהי הדק הנכונה לדעתו?

פרשת עקב

ה. מדרשי תורה.
פרק יא' פסוק יד':

ואספת דנגך ותירושך וכו' כל הפרשה כלה דברה בלשון רבים וכאן לשון יחיד. על זה הביא ר' ישמעאל בביצה (סברין ואמר נהוג בהם מנהג דרך ארץ ודי שמעון אמר בזמן שאין ישראל עושין רצונו של מקום מלאכתן נעשית ע"י עצמן שנא' ואספת דנגך וכו', ובזמן שישראל עושין רצונו של מקום מלאכתן נעשית על ידי אחרים שנא' ועמדו זרים ורעו צאנכם וכו' (ישעיה ס"א ה'). ויש לחשוב שהרי ואספת דנגך נאמר כשישראל עושין רצונו של מקום כמו שאתה סראה בספרה. לזה יש לפרש שרצה ר' ישמעאל באמרו נהוג בהם דרך ארץ שאע"פ שיהיה השנחתו דבקה בהם יצטרכו לתרוש ולזרוע ולקצור ולאסוף כאמרו (דל וברבך) "אלהיך (דברים ס"ז י"ח) יכול יושב ובטל ח"ל בכל מעשה יודך אשר תעשה, אבל הבטיחם שישלח ברכה במעשיהם ודיש ונתתי מטר ארצכם בעתו, עד שירוסה להם שיהיה נעשה מאליו לרוב ההשעיה כאמרו עתידה ארץ ישראל שתוציא גלוסקאות וכלי מילח (שבת ל' ע"ב בסופו), דיל בלא טורח ועמל רב, ודי שמעון אמר בזמן שאין ישראל עושין רצונו של מקום ואספת דנגך, אהשוב בי זה דבר בנגד יצר הרע לסי' פתח בלשון יחיד והכי פירושה:

שאלות

1. קרא שם את הפסוק, מה י אמתנו של פרשנו עליה הוא פונה את דבריו?
2. איך ר' שמעון הפין את הצטין לצומת ר' ישמעאל?
3. איך פרשנו מספיר את הצטין?
4. הספיר המופטח יפוא קקלות וללא צמח רב, מתי ואיך?
5. קסוף מכניס פרשנו צטין הפנת הפסוק כנגד הציר הרצ התוכל להספיר?

ו. תוספת ברכה.

פרק יא', פסוק יד': ועצר את השמים (י"א י"ז)

בבניכה נאמר ונתתי מטר בלשון מדבר בעדו בהסבה להקב"ה וכאן נאמר ועצר, כמו שיוצאים הדברים מפי משה. ואפשר להסביר הדבר עפ"י הכתוב בפרשה תשא (ל"ג ה') רגע אחד אעלה בקרבך וכליתיד, ועל זה תרגם אונקלוס, שעה חדא אסלק שכינתא מבינך, והפך הלשון מחיוב לשלילה (וכנראה מפרש בקרבך כמו מקרבך, בחלוף מ"ם בבי"ת ומפני שהם ממוצא אחד (בומ"ף מן השפתים) שדרכם להתחלף, כנודע), ובארנו בטעמו מה שראה להכרח לחילוף זה מפני שאין מן הכבוד לתלות במעשה ה' פעולות קשות ורעות, שהוא יעלה ויכלה, וכמו בברכות ס"ב ב', מסית אתה קורא לי ובסנהדרין מ"ג ב', וכי דלטור (מלשין) אני לך, ולכן תרגם אסלק שכינתא מבינך, כלומר, השגחתו וממילא לא יהיו מזה תוצאות טובות, ככל דבר שצריך השגחה ואיננה. וכן כאן לא רצה משה לתלות הרעה במאמר ה', לומר ועצרת, הפך הלשון בהסבה לו, ואמר, ועצר.

שאלות

1. איפה קושי מוצא כאן פרשנו?
2. פרשנו אינו מוכן לראת קנה צטין סנוני, אללא אחפש תשובה אחרת, למה?
3. מהי תוספתו לכך?

